

Situasjonelle tiltak mot utelivsvold?

En teoretisk oppgave

**BACHELOROPPGAVE (OPPG300)
Politihøgskolen
2013**

Kand.nr : 402

Antall ord: 6503

Sammendrag

Denne oppgaven er omhandlet rundt følgende problemstillingen: Hvilke forebyggende metoder kan politiet benytte seg av for å forebygge utelivsvold? Oppgaven omhandler områder som relasjonen mellom alkohol og vold, problemorientert politiarbeid, situasjonell kriminalitetsforebygging med fokus på rutineaktivitetsteorien og situasjonelle tiltak opp mot utelivsvold. I hovedsak drøftes tiltakene hot spot policing, bortvisning og nulltoleranse, samt STAD opp mot rutineaktivitetsteorien og problemet utelivsvold. Forflytningsproblematikken vil bli belyst og diskutert.

Innholdsfortegnelse

1 Innledning	s. 2
1.1 Begrunnelse for valg av tema	s. 2
1.2 Avgrensninger	s. 3
1.3 Begrepsavklaringer	s. 3
1.3.1 Utelivsvold	s. 3
1.3.2 Politi	s. 3
1.3.3 Forebygging	s. 4
2 Metode	s. 4
2.1 Litteratursøk	s. 4
2.2 Forforståelse	s. 5
3 Hoveddel	s. 6
3.1 Hva er kriminalitetsforebyggende arbeid	s. 6
3.2 Alkohol og vold	s. 6
3.3 Problemorientert politiarbeid	s. 8
3.4 Situasjonell kriminalitetsforebygging	s. 10
3.4.1 Rutineaktivitetsteorien	s. 11
3.5 Situasjonell tiltak	s. 13
3.5.1 Hot spots	s. 13
3.5.2 Bortvisning/nulltoleranse	s. 15
3.5.3 STAD, eller en variasjon?	s. 17
3.6 Forflytning	s. 18
4 Avslutning	s. 20

1 Innledning

Denne oppgaven vil ta for seg metoder politiet kan ta i bruk for å forebygge utelivsvold. Dette er et problem for flere aktører, for eksempel politiet, offer for hendelsen, gjerningspersonen, kommunen, skjenkestedene og lokalsamfunnet, og det er derfor et problemområde som må arbeides med. Denne oppgaven vil fokusere på situasjonelle kriminalitetsforebyggende tiltak politiet kan benytte seg av i sitt operative politiarbeid.

Oppgaven er delt inn i kapitlene innledning, metode, hoveddel og avslutning. Innledningen presenterer temaet for oppgaven, avgrensinger og begrepsavklaringer. Metodekapittelet vil ta for seg hva metode er og hvordan dette aktivt er brukt i denne oppgaven, mens hoveddelen omhandler politiets innsatts rundt kriminalitetsforebyggende arbeid, problemorientert politiarbeid og situasjonell forebygging med hovedtyngde på rutineaktivitetsteorien. Oppgaven vil se på sammenhengen mellom alkohol og vold, før den går over i å drøfte situasjonelle kriminalitetsforebyggende tiltak som hot spot policing, bortvisninger og nulltolleranse, og STAD. Forflytning av kriminalitet vil bli presentert, før oppgaven summerer opp hovedfunnene i en avslutning.

1.1 Begrunnelse for valg av tema

Utelivsvold er et tema det kontinuerlig arbeides med i politiet. Det er et problem som opptar mye ressurser, spesielt i helger. Mye av utelivsvolden er relatert til alkohol (Enger, Jakobsen, & Melbye, 2011), noe jeg erfarte i min praksisperiode ved Romerike Politidistrikt. På nattevakter i helgene ble patruljene beordret til Lillestrøm sentrum, da spesielt utenfor utestedene i sentrumskjernen. Dette medførte ofte at andre oppdrag ble nedprioritert. Voldshendelsene i sentrum kom ofte i forbindelse med at utestedene stengte, når store grupper mennesker samler seg utenfor utestedene.

Utelivsvold får mye oppmerksomhet i media. En av overskriftene i Romerikes Blad fra 05.01.13 lyder som følger: "Måtte stoppe to slosskamper, LILLESTRØM: Kamphaner på sykehuset og på legevakta etter nattens oppgjør" (Bolstad, 2013). Det er mye som tyder på at dette er et problem som man må arbeide kontinuerlig med. Jeg

observerte i min praksisperiode at politiet har fått en vesentlig rolle i å forebygge utelivsvold. Derfor bestemte jeg meg for problemstillingen: hvilke forebyggende metoder kan politiet benytte seg av for å forebygge utelivsvold?

1.2 Avgrensninger

Oppgaven vil fokusere på hvilke forebyggende metoder politiet kan ta i bruk for å forebygge utelivsvold. Det vil i hovedsak bli diskutert situasjonelle tiltak, da disse er metoder operativt politiarbeid har store muligheter til å benytte seg av på patrulje. Samarbeid med kommune, skjenkekontrollører og andre relevante samarbeidspartnere vil bli nevnt, men ikke drøftet i stor grad, da oppgaven vil fokusere på hva politiet kan foreta seg. Samarbeid er dog en viktig del av det å forebygge utelivsvold, og derfor er prosjektet STAD presentert som et mulig tiltak på problemet. Det er i denne oppgaven hovedsakelig fokusert på vold som finner sted utenfor utestedene, altså i nær tilknytning til disse utestedene.

1.3 Begrepsavklaringer

Under vil begreper som er brukt i problemstillingen bli avklart for at leseren skal få et så presist bilde av oppgaven som mulig.

1.3.1 Utelivsvold

Utelivsvold sammenfatter ordene uteliv og vold. Det er tatt utgangspunkt i straffeloven §228 da vold er definert i denne oppgaven. I straffelovens §228 kreves liten grad av fysisk makt, og det er nok ved at personen dytter, sparker, slår eller klyper et annet menneske (Kippe & Seiersten, 2004). Uteliv er ment å omfatte steder som restaurant, bar, nattklubb og lignende hvor det samles flere personer, og hvor det serveres alkohol.

1.3.2 Politi

Med politi menes i denne oppgaven politi som utfører operativt politiarbeid, på politistasjoner eller lensmannskontor. Det innebærer politibetjenter som spesifikt er oppsatt til å patruljere på gaten, med generelle ordensoppdrag som de mottar fra operasjonssentralen.

1.3.3 Forebygging

Forebygging omhandler i denne oppgaven den kriminalitetsforebyggende virksomheten politiet foretar seg. Det innebærer politiets proaktive arbeide for å stanse og forhindre at fremtidige lovbrudd finner sted.

2 Metode

Ordet metode stammer fra det greske ordet *methodos*, og betyr at man følger en bestemt vei mot et bestemt mål (Johannessen, Tufte, & Christoffersen, 2010). Samfunnsvitenskapelig metode hjelper oss å undersøke det vi tror, og å finne en fremgangsmåte som gir oss et mest mulig pålitelig resultat. I all vitenskapelig forskning er det viktig at forskeren holder seg nøytral og objektiv til det han eller hun forsker på, og finner belegg eller bevis for eller mot sine antagelser (Johannessen, Tufte, & Christoffersen, 2010). Dette fører sakte men sikkert forskeren frem til et objektivt og veldokumentert resultat.

Det skilles mellom kvantitativ og kvalitativ metode. "Kvalitative metoder opererer med *tekst*, mens kvantitative metoder anvender *tall*" (Johannessen, Tufte, & Christoffersen, 2010, s. 237). Det forfatterne mener er at kvantitative tilnærminger bruker man når det skal telles, eller kartlegge et fenomen, hvor tallene er sentrale. På den andre siden finner vi den kvalitative tilnærmingen, som ønsker en mer detaljert og gjennomslutning kunnskap om området det forskes på. Her legges det mer vekt på personers meninger og tanker (Johannessen, Tufte, & Christoffersen, 2010).

Denne oppgaven er en teoretisk oppgave som bygger på litteratur fra kvalitative og kvantitative studier. Ved å innhente litteratur på denne måten kan problemstillingen i oppgaven besvares ved hjelp av forskning og studier som allerede er gjennomført og analysert. Man får dermed tilgang til et stort spekter av informasjon på kort tid.

2.1 Litteratursøk

Da søkeprosessen startet utarbeidet jeg en nøkkelordliste som inneholdt ord som fremstod som relevante. Noen av nøkkelordene som ble nedtegnet var: vold, uteliv, utelivsvold, alkohol og skjenkesteder.

Jeg benyttet meg av Politihøgskolens biblioteksdatabase, ”bibsyst”, for å søke etter litteratur i initialfasen. Jeg oppdaget at søkeordene utelivsold, alkohol + vold og skjenkesteder gav mange treff, men at mye av litteraturen ikke var relevant for oppgaven.

I neste fase søkte jeg etter andre bacheloroppgaver på bibliotekdatabasens søkemotor ”PIA”. Her ble søkene relevante, og jeg fikk flere relevante litteraturlister av å se på litteraturlistene som ble brukt i disse oppgavene. For eksempel så jeg at det ble referert til internettsiden til Statens institutt for rusmiddelforskning (SIRUS), som gav nyttig informasjon rundt temaet alkohol og vold.

Jeg brukte også søkeordene til å søke i google scholar, hvor jeg fant mange artikler og bokkapitler om emne jeg hadde valgt. I et slikt søkervektøy er det dog viktig at man finner informasjon som er pålitelig og veldokumentert. Reliabilitet er viktig og knytter seg mot nøyaktigheten av forskningen. Det å skape gjennomsiktighet for leserne om hvordan forskningen er lagt opp, og hvordan dataene er samlet inn er kjernen i reliabilitet (Johannessen, Tufte, & Christoffersen, 2010).

2.2 Forforståelse

”Alt vi opplever og mottar av inntrykk, blir fortolket av oss selv ut fra våre fordommer og forforståelser, slik at det som av noen kalles objektiv kunnskap, i siste instans ender opp som våre personlige fortolkninger av en mulig ytre verden” (Aadland, 2010, s. 74). Aadland (2010) indikerer her at alle drar med seg noe fra tidligere opplevelser og hendelser, og at vi tillegger disse fordommene eller forforståelsen ny informasjon. Det er derfor viktig å være bevisst på akkurat dette, da vi ofte tolker ny informasjon ubevisst. Min forforståelse opp mot oppgaven er at jeg selv har vært med på flere oppdrag i politiet der utelivsvold er tema. Det jeg tilstreber er at jeg likevel skal se på litteraturen med objektive øyne, og tilegne meg ny kunnskap uten å la tidligere erfaringer farge litteraturen.

3 Hoveddel

I denne delen av oppgaven vil teorien rundt oppgaven bli lagt frem. Det vil bli sett på hva kriminalitetsforebyggende politiarbeid er, hva problemorientert politiarbeid er og hvordan dette kan brukes som metode for å effektivisere og kontrollere det forebyggende arbeidet opp mot utelivsvold. Situasjonell kriminalitetsforebygging vil bli presentert, og relasjonen mellom vold og alkohol vil bli synliggjort. I tillegg vil tiltak som munner ut fra den situasjonelle kriminalitetsforebyggende innsatsen bli presentert og drøftet opp mot problemstillingen og relevante teorier.

3.1 Hva er kriminalitetsforebyggende arbeid?

Politi-loven §1, 2.ledd tilkjenner at politiet blant annet skal bedrive forebyggende arbeid, og være et ledd i samfunnet for å fremme borgernes rettssikkerhet, trygghet og velferd (Politi-loven, 1995). Det forebyggende arbeidet politiet bedriver styres av politiske mål og visjoner for samfunnet for øvrig (Myhre Lie, 2011). Det å bedrive forebyggende arbeid beskriver Myhre Lie (2011) som å være i forkant av at noe negativt inntreffer, altså å kunne stanse eller forhindre at noe skjer.

I regjeringens strategiplan for forebygging, fremkommer det at kriminalitetsforebyggende arbeid skal rettes direkte inn mot individnivå, gruppenivå og struktur- og samfunnsnivå. Dette vil bidra til en helhetlig kriminalitetsforebyggende arbeidsform som tar for seg årsakene til kriminalitet i disse tre nivåene (Justis- og politidepartementet, 2009).

Det er enighet fra flere hold om at det kriminalitetsforebyggende politiarbeidet må være målrettet og gjennomsyre det generelle politiarbeidet (Myhre Lie, 2011). Noen av utfordringene med kriminalitetsforebyggende arbeid er at politietaten per dags dato er styrt av måltall og statistikker, og at det er utfordringer knyttet til å tallfeste og målstyre det forebyggende arbeidet. Dette kan skape konflikter for politiet som skal utføre disse forebyggende oppgavene i sin daglige tjeneste.

3.2 Alkohol og vold

Denne oppgaven vil fokusere på alkoholrus. Dette er den rusen som er mest utbredt blant personer som er på utsteder i Norge. Forskning viser at voldshandlinger ofte blir utført i alkoholpåvirket tilstand (Trolldal, Brännström, Paschall, Kvillemo, &

Leifman, 2012). Mengden av konsumert alkohol og over hvor lang tid dette er konsumert, kan være utslagsgivende for korrelasjonen mellom vold og alkohol.

Graham og Homel (2008) indikerer midlertidig at det ikke er en direkte sammenheng mellom det å drikke alkohol og utøve vold. De forteller at alkohol kan bidra til økt agressjon og mulig vold, men at dette bunner i at alkohol kan forårsake at personer tar større risiko, at man kan bli emosjonell, og at den kognitive funksjonen kan svekkes (Graham & Homel, 2008). Dette kan føre til at personer som inntar alkohol ikke er bevisst på konsekvensene av sine handlinger, at de er i dårligere stand til å løse problemer i konfliktsituasjoner og til å se situasjonen fra andre vinkler.

Blant nordmenn er det menn som drikker mest alkohol. Det drikkes mest i helger, høytider og ved festlige lag, og når nordmenn først drikker alkohol konsumeres det stort sett mer (Horverak & Bye, 2007). Tall fra rapporten viser at nordmenn drikker vesentlig mer nå enn for ca 20 år siden. Nesten 70 % av personene som drikker alkohol gjør dette på fredager og lørdager (Horverak & Bye, 2007).

Graham og Homel (2008) indikerer at det er en korrelasjon mellom hvor mange utesteder det finnes i et spesifikt område, og vold i samme område. Av dette kan vi trekke slutningen des flere serveringssteder, mer vold, og at volden ofte skjer i nær tilknytning til utestedene.

En rapport fra den Australian institute of criminology (2011) indikerer at fire av fem menn mellom 18 og 25 år som blir anholdt av politiet på fredag og lørdag kveld har konsumert alkohol innenfor en periode på 48 timer før de ble anholdt. Rapporten viser også at de fleste som ble anholdt har drukket flere typer alkohol i løpet av kvelden, de har konsumert mer alkohol enn andre og de har konsumert det siste alkoholinntaket på et utested (Sweeney & Payne, 2011). I Graham og Wells (2001) sine studier av vold på utsteder kommer det frem at det er størst andel menn som deltar i vold og slagsmål ved og på utsteder. Dette kan tyde på at det er ønskelig å arbeidet mot overskjenking på utsteder, og generelt holde overstadige berusede vekk fra sentrum.

3.3 Problemorientert politiarbeid

Problemorientert politiarbeid (POP) ble grunnlagt av Herman Goldstein på 1970-tallet. POP er en metode som blant annet politiet kan benytte seg av for å systematisere og effektivisere sine ressurser og sitt arbeid (Center for Problem-Oriented Policing). POP kan benyttes ved problemer som er liknende i handlingsmønster og i tid, samt at det er forventet at problemene er noe politiet skal ta seg av. POP bruker analysen til å kartlegge problemet og for å finne gode løsninger eller tiltak. Analyseverktøyet blir kalt KATE, hvor hver bokstav representerer en prosess i POP.

K: kartlegging/identifisering

I denne fasen er det viktig å kunne identifisere problemet. Når det gjelder utelivsvold kan det tenkes at det kan innhentes data over hvor lenge problemet har vedvart og når det forekommer, noe som er essensielt å få kartlagt i denne fasen. Det å se på konsekvensene utelivsvold har for samfunnet og for politiet er en viktig del av kartleggingsfasen. Det er også viktig å kunne bekrefte at utelivsvold faktisk er et problem, og ikke en subjektiv mening noen i politiet har.

A: analyse

I analysefasen er det data om problemet som står sentralt. Her må man finne ut hva som tidligere er gjort med utelivsvold, og hvilke strategier som er brukt. Det er viktig å kartlegge disse strategienes styrker og svakheter, og vurdere om disse kan være en god respons for det problemet politiet nå står ovenfor. Utelivsvold er det forsket mye på, og det er implementert prosjekter i flere byer som det kan dras nytte av i denne fasen. Det er også viktig å kunne avgrense problemet slik at det blir så spesifikt som mulig. Er det noen ressurser i politidistriktet som kan brukes? Dette gjelder både kompetanse og økonomiske ressurser. Så må man utvikle en hypotese, i forhold til når og hvordan utelivsvold utløses.

T: tiltak

I tiltaksfasen må man se på hvilke tiltak som er brukt tidligere, på lignende problemområder. Hva er deres styrker og svakheter? Det er i denne fasen man bruker analysen og kartleggingene til å vurdere tiltak, og til slutt implementerer og

gjennomfører disse, etter en nøye skissert plan. Tiltakene som kan settes inn vil bli diskutert videre i oppgaven.

E: evaluering

Det å evaluere fortløpende om tiltakene er hensiktsmessige er kanskje en av de viktigste fasene i KATE. Om tiltakene ikke er hensiktsmessige kan man gå tilbake til kartlegging og analyse, og deretter vurdere nye tiltak. Det er viktig å samle inn data både før, under og etter POP-prosjektet, for å få et klart og nyansert bilde av hvordan de implementerte tiltakene fungerer i problemområdet.

Det er viktig at POP er forankret i toppledelsen i politidistriktet som skal gjennomføre et prosjekt. Det er også en forutsetning at alle innen politiet som arbeider med dette, har kjennskap og kunnskap til denne måten å jobbe på. Manglende kunnskap om POP kan skape utfordringer ved at politiet i dag har manglende resurser, samt at måltall- og statistikk er fokusområdet til mange politiledere. Det å få en rask løsning på et problem er kanskje mer tiltalende enn å starte et omfattende POP-prosjekt.

Det å skape et "POP-light" prosjekt, med en enkel problemløsning er kanskje fristende, men er sett på som lite hensiktsmessig. Dette kan føre til at man kun berører problemet på overflaten, og ikke ser på situasjonene som faktisk er med på å skape problemet (Myhre Lie, 2011). På den andre siden kan også en kreativ, og relativt enkel, løsning på problemet faktisk skape en illusjon av at problemet er løst, fordi det tilsynelatende er bedring i det bestemte området (Myhre Lie, 2011).

Det er nødvendig å implementere tiltak av kriminalitetsforebyggende art. Det er enighet i at situasjonelle tiltak er å foretrekke, da situasjonell kriminalitetsforebygging og POP bygger på samme utgangspunkt, ved at det går inn i situasjonen problemet oppstår i (Myhre Lie, 2011).

Det fører oss inn på en utfordring, nemlig andre samarbeidspartnere. For at et POP-prosjekt skal kunne fungere optimalt må det samarbeides med aktører i samfunnet. På den ene siden er det mulig at problemeierne føler at problemet blir presset på de, at de ikke ser det som et problem, eller rett og slett har nedprioritert slike problemer. Dette kan føre til at samarbeidet mellom politiet og andre aktører blir minimalisert, og

mangel på samarbeidsvilje hos samarbeidspartnerne kan være et utfordring. På den andre siden er politiet en byråkratisk og langsom organisasjon å samarbeide med. Dette kan føre til frustrasjon for samarbeidspartnere som faktisk har sagt seg villig til å komme sammen for å finne en løsning på problemet, og da kanskje spesielt for private aktører, som ikke er kjent med denne måten å arbeide på.

3.4 Situasjonell kriminalitetsforebygging

Situasjonell kriminalitetsforebygging tar utgangspunkt i at det skal bli vanskeligere å begå kriminalitet. Dette gjøres med fokus på å forandre situasjonen, og ikke spesifikt mot den enkelte person som begår kriminaliteten (Clarke, 1997). Myhre Lie (2011) understreker at situasjonelle tiltak ofte blir satt inn i korte perioder, og at de tilrettelegges spesifikke kriminalitetsproblemer, og at de derfor er gjennomførbare, og økonomiske. Noe av kritikken i forhold til situasjonell kriminalitetsforebygging er at denne metoden ser på symptomene for kriminalitet og ikke de bakenforliggende årsakene (Clarke, 1997). Det er flere teorier som er underliggende situasjonell kriminalitetsforebygging, og det vil i denne oppgaven fokuseres på rutineaktivitetsteorien.

Situasjonelle tiltak er ofte økonomisk å implementere, de gjennomføres ofte for en kortere periode, og er enklere å evaluere i ettertid (Myhre Lie, 2011). I motsetning til lokalorienterte tiltak som handler mer om den sammhandlingen lokalsamfunnet har med politiet, det bygges mer opp rundt opplevd trygghet i samfunnet, med et tilstedeværende og samhandlende politi (Myhre Lie, 2011). På den andre siden fokuserer personorientert kriminalitetsforebygging i stor grad på personen bak lovbruddene, og det fokuseres ofte på ungdom (Myhre Lie, 2011). Med dette i tankene vil oppgaven fokusere på situasjonelle tiltak, da det er også uvisst hvem gjerningspersonen er, og hva som forårsaker utelivsvolden. Det er derfor vanskelig å sette inn personorienterte tiltak i denne sammenhengen. Et annet argument for å satse på situasjonelle tiltak kan være at det er mange personer som kanskje kommer til området, slik at et lokalorientert perspektiv ville falt gjennom, da personene som vanligvis blir berørt av disse tiltakene kanskje ikke er de samme politiet møter i helgene. Det vil ikke bli fokusert på de bakenforliggende årsakene til kriminaliteten, men hvordan politiet kan manipulere situasjonene kriminlaiteten blir gjennomført i.

Ut fra problemanalysen som blir gjennomført i POP-prosjektet springer det ut tiltak som kan gjennomføres opp mot problemet, og problemområdet. Dette er tiltak som ofte blir gjennomført av patruljerende politibetjenter. Det vil i denne delen av oppgaven bli drøftet tiltak som kan være hensiktsmessige opp mot utelivsvold.

Tiltakene vil bli drøftet opp mot rutineaktivitetsteorien, i motsetning til rasjonellaktør teorien som ser på mennesker som rasjonelle personer som velger å begå kriminalitet (Myhre Lie, 2011). Rutineaktivitetsteorien ser på mulighetene for å begå kriminalitet i menneskers daglige rutiner. Det jobbes også opp mot de tre elementene, objekt, gjerningsperson og voktere, som ofte er relevante parter i utelivsvold. Det kunne vært relevant for oppgaven å drøfte tiltakene opp mot begge teoriene, men på grunn av oppgavens ordbegrensninger er det et bevisst valg å utelate rasjonellaktørteorien. Det er ikke definert noe spesifikt problemområde, eller foretatt en problemanalyse av utelivsvoldsproblematikken, slik at drøftelsen vil bli generelt rettet mot tiltak som kan innføres ved lignende problemer.

3.4.1 Rutineaktivitetsteorien

Denne teorien baserer seg på at de som begår kriminalitet gjør dette i forbindelse med sine daglige rutiner, og at alle mennesker har mulighet til å begå lovbrudd så lenge forholdene ligger til rette for dette (Myhre Lie, 2011, s. 259). Rutineaktivitetsteorien hevder at det er tre elementer som må være til stede for at et lovbrudd skal gjennomføres. For det første må det være en motivert gjerningsperson, for det andre må det være et tilgjengelig objekt og for det tredje må det være en mangel av voktere (Myhre Lie, 2011). Figuren under viser hvilke elementer som må være tilstede for at lovbrudd skal kunne gjennomføres.

(Wikipedia, 2013)

For å forebygge kriminalitet må det derfor arbeides mot disse tre elementene, i motsetning til kun å arbeide mot en gjerningsperson, som flere andre teorier fokuserer på. Ronald Clarke utformet 25 situasjonelle teknikker for å minske mulighetene for potensielle gjerningspersoner til å begå kriminalitet (Clarke, 1997).

Hovedelementene i teknikkene Clarke (1997) utarbeidet er:

1. **Økt anstrengelse** ved å hindre tilgang til målet eller vanskeliggjøre tilgangen til hjelpemidler. Ved å erstatte glass med plastglass på serveringssteder kan man for eksempel forebygge at glassene blir brukt til slagsmål. Det kan her fokuseres på overskjenking, da beruselsesgrad kan ses i sammenheng med utøvelse av vold (Trolldal, Brännström, Paschall, Kvillemo, & Leifman, 2012).
2. **Økt risioko** kan være en respons, hvor man styrker den formelle eller uformelle sosiale kontrollen. Synlig politi og videoovervåkning kan være hjelpemidler i denne sammenhengen.
3. **Minske utbytte** av lovbrudd. Det er ikke alltid utbyttet er økonomisk. En respons til å minske utbyttet kan være å informere potensielle fornærmede, eller fjerne goder for den som utøver volden, for eksempel ved utestengelse fra serveringsstedet eller lignende.
4. **Redusere provokasjon** vil i utgangspunktet si å redusere stress, frustrasjon, aggresjon eller spenning. Dette kan gjøres i forhold til miljøet rundt et utested for eksempel.
5. **Vaskeligjøre provokasjon** kan etableres ved å ha regler og instruksjoner synlige. Man kan informere personer i det aktuelle område om hvilke regler som gjelder og hvilke konsekvenser det får å bryte disse reglene. Det å stimulere samvittigheten til potensielle gjerningspersoner er også et virkemiddel.

Disse teknikkene må skreddersys til hva slags problem politiet står ovenfor. Som nevnt over er POP et utmerket verktøy til akkurat dette.

3.5 Situasjonelle tiltak

I denne delen av oppgaven vil situasjonelle tiltak som hot spot policing, bortvisning, nulltoleranse og STAD bli presentert og drøftet. Det er flere tiltak som kunne ha vært relevant for problematikken rundt utelivsvold, men med oppgavens ordbegrensninger er det nødvendig å fokusere på noen få tiltak.

3.5.1 Hot spot

Hot spots identifiserer grupperinger av faktiske hendelser eller situasjoner, herunder kriminalitet. Det er et analyseverktøy som kan brukes for å fokusere politiets innsats til spesielle steder hvor det er kriminalitet. Det er flere grunner til at episoder blir begått i nærhet av hverandre. Det kan for eksempel ha noe med offeret, gjerningsperson eller omgivelsene rundt å gjøre (Block & Block, 1995).

Norström (sitert i Graham & Homel, 2008) indikerer at det er korrelasjon mellom vold og hvor mange serveringsteder det er i samme området. I en studie fra Australia viser funn at 44% av voldelig kriminalitet og 60 % av alkoholrelatert voldelig kriminalitet ble begått i, eller i nær tilknytning til, et utested. Dette kan tyde på at utesteder er et hot spot for voldelig kriminalitet.

Hot spotene for kriminalitet kan analyseres gjennom data, altså hvilke type lovbrudd og dets geografisk plassering. Slik kan man identifiserer potensielle arbeidsområder. Disse områdene tenderer i å bestå av nattklubber, barer og restauranter som serverer alkohol. De er også ofte i nær tilknytning til sentrumskjernen, der det er mulighet for personer å ankomme med kollektivtransport (Block & Block, 1995). Dette indikerer at hot spots kan linkes opp mot rutineaktivitetsteorien, ved at en sentrumskjerne er et sted hvor mange personer frekventerer gjennom, og spesielt på kvelden i helger.

Hot spot policing er en metode for å fokusere patruljerende politipatruljer mot områder med kriminalitet, til tider hvor disse lovbruddene finner sted. Det kreves analyse i forkant av patruljeringen, som kan utarbeides i problemanalysen i et POP-prosjekt.

Hot spot policing har flere fordeler og ulemper. Noen av fordelene med denne typen patruljering er at politibetjentene som utfører arbeidet på forhånd vet hvor de skal

patroljere, og når de skal være tilstede, samt hva slags lovbrudd de er på utkikk etter. Dette kan skape uro i område, blant personer som utfører lovbruddene, men det kan også skape trygghet blant publikum. Om problemet er kjent for publikum, for eksempel ved at det er satt fokus på det i media er dette en måte å vise publikum at politiet faktisk gjør noe med problemet. Dette kan videre skape trygghet og tillit til politiet.

I forhold til utelivsvold kan det tenkes at det å ha patruljer på steder der man etter grundig analyse har sett at utelivsvold forekommer, og til tider der det er aktuelt at slike lovbrudd finner sted kan være gunstig måte å forhindre kriminalitet (Block & Block, 1995). Dette kan linkes opp mot Clarke (1997) sine teknikker i relasjon til rutineaktivitetsteorien ved at hot spot policing gjør det vanskeligere for gjerningspersoner å begå utelivsvold. Det å ha voktere i områder der dette er et problem kan øke anstrengelsen for å begå utelivsvold. Dette bunner i at det kanskje ikke er noen tilgjengelige offere i området, eller at det øker sjansen for at gjerningspersonen vil bli oppdaget. Dette kan påvirke potensielle gjerningspersoner til å avstå fra lovbruddene. Gjerningspersoner ønsker kanskje ikke å bli oppdaget av politiet, fordi dette kan føre til en strafferettslig reaksjon.

Etter min erfaring fra praksisåret, der politiet hadde problemer med utelivsvold, var politiet på plass i gule refleksvester på tider hvor det erfaringsmessig ble begått slike lovbrudd. Jeg opplevde imidlertid at det var flere som var voldelige utenfor utesteder, selv om politiet var tilstede noen meter unna. Var det fordi personen ikke var klar over at politiet observerte de, eller var det andre grunner som tilsa at de ikke brydde seg om de ble oppdaget av politiet?

Ulempen med hot spot policing er at det kan bli en rutine for mange politibetjenter. De vet av erfaring at det skjer vold utenfor utesteder, da spesielt ved innslipp og stenging, når det er mye folk samlet på et sted. Det kan bli en ren rutine for patruljene; de er tilstede og observerer, men vet egentlig ikke hva de ser etter. Er de klar over at det er et problem som politidistriktet ønsker å gjøre noe med? Dette handler om at patruljene må få informasjon, og ha kunnskap om akkurat denne typen tiltak. Det handler om at de må forstå hvorfor de patruljerer akkurat der, og til akkurat den tiden.

Denne typen patruljering kan være en arbeidsoppgave som ikke er så spennende og interessant. Min erfaring er at på nattevaktene da vi var tilstede utenfor byens utesteder var dette en jobb som måtte gjøres, det var ikke en arbeidsoppgave betjentene ønsket å utføre. Når det endelig kom andre oppdrag som var utenfor sentrumskjernen var det forventninger til om akkurat vår patrulje fikk dette oppdraget slik at vi kunne gjøre noe annet enn å "lempe fyll" og unngå slåsskamper.

Det kan også være en utfordring at det er mange patruljer som blir hengt opp med hot spotsene til de hotte tidene. Dette kan medføre at resten av distriktet blir nedprioritert i forhold til oppdrag. Er det da snakk om dårlig ressursfordeling, eller så enkelt som at det trengs flere politipatruljer på vakt?

3.5.2 Bortvisning eller en variant av nulltoleranse?

Etter politiloven §7, 1.ledd kan politiet gripe inn for å stanse ordensforstyrrelser, eller når det er grunn til å frykte for slike forstyrrelser. Etter 2.ledd kan politiet i den forbindelse bortvise personer. Edvinsen (2009) forklarer at denne lovhjemmelen har en preventiv karakter, da den griper inn før et eventuelt lovbrudd finner sted.

Hjemmelen kan brukes ved akutte situasjoner som oppstår der og da, og der formålet er å stanse eller forebygge lovbrudd (Edvinsen, 2009). Det å bortvise vil si at politiet pålegger en eller flere personer å forlate et nærmere bestemt geografisk område. Dette kan for eksempel innebære at personen må forlate sentrum, og får et forbud mot å oppholde seg i sentrum resten av kvelden/natten. Om personen bryter dette pålegget, er dette straffbart etter politiloven §30, jf. §5.

Det å stadfeste om en situasjon er akutt, hvor man har hjemmel til å bortvise en person beror på objektive holdepunkter ved personens atferd og omstendighetene for øvrig. Det er en skjønnsmessig subjektiv vurdering, som politibetjenten tar i selve situasjonen. Formålet ved å pålegge noen å forlate et spesifikt sted er å stanse eller forebygge lovbrudd. Dette tyder på at man må ha kunnskap om hvem som begår lovbrudd, eller hvordan en person som kanskje vil begå et lovbrudd, oppfører seg.

En bortvisning må rettes direkte mot en potensiell gjerningsperson. Det å hindre denne personen å oppholde seg i sentrum, kan føre til at han eller hun derfor ikke har mulighet til å begå utelivsvold. Hvordan vet man at akkurat den personen man har

bortvist er en potensiell gjerningsperson? Er antagelsen basert på vedkomnes alkoholpåvirkning? Som oppgaven har vært inne på tidligere kan det være en relasjon mellom alkoholrus og voldelig atferd, i forhold til personens kognitive kapasitet og problemløsningsevner.

Finstad (2003) indikerer at politiet ser etter noe som virker annerledes, og som avviker fra normalen. Er det slik at politiet har et politiblikk, som Finstad (2003) refererer til, som kan trekke ut personer som kanskje vil begå lovbrudd? Den skjønnsmessig vurderingen fra hver enkelt politibetjent kan være en av utfordringene i forhold til bortvisninger. Vil noen personer kun bli bortvist på bakgrunn av at de avviker fra normalen, eller vil det være objektive holdepunkter som ligger til grunn?

Kan det være en idé å kombinere bortvisning med nulltoleranse? Nulltoleranse baserer seg på broken windows-teorien, og går i hovedsak ut på å slå hardt ned på alle typer lovbrudd (Myhre Lie, 2011). Det sies at mindre alvorlige lovbrudd ofte er relatert til mer alvorlige lovbrudd. Ved å arrestere eller bortvise personer som begår mindre alvorlige lovbrudd, fjerner man disse fra gatebildet, og forhindrer dermed mer alvorlige lovbrudd (Myhre Lie, 2011). Nulltoleranse er blitt sett på som et lokalorientert kriminalitetsforebyggende tiltak (Myhre Lie, 2011), og det er ikke aktuelt å bruke dette fullt ut i dette problemområdet.

Ved å dra ut noen elementer fra nulltoleransen, som for eksempel det å reagere ovenfor personer som begår en spesiell type kriminalitet i et bestemt område til bestemte tider, kan være et tiltak som kan settes inn med hensyn på utelivsvoldsproblematikken. Dette krever selvfølgelig retningslinjer og regelendringer i straffeloven eller politivedtektene, for de bestemte kommunene. Dette vil bli drøftet i denne oppgaven.

En tanke er at alle lovbrudd som blir begått i et bestemt område, for eksempel sentrumskjernen, der en person er påvirket av alkohol, skal bli behandlet likt. Det kan tenkes at politiet kan reagere ved å bortvise personen fra sentrum i ett døgn, eller til neste morgen. Lykkes ikke politiet med dette settes personen i arresten, til han eller hun er edru.

Kan dette redusere provokasjon, ut fra teknikkene til Clarke (1997)? Graham og Wells (2001) konkluderte i sine studier med at de fleste konfliktene på utesteder var på grunn av at det var en eller flere personer som ønsket bråk. Om dette er tilfelle og det er alkoholrusen som forårsaker denne typen atferd, kan det tenkes at provokasjonen ovenfor andre kan bli redusert ved å bortvise, eventuelt arrestere.

Det vil si at det stilles strenge krav til politiet i disse situasjonene, at alle politibetjenter utfører disse tiltakene likt. Det er altså ingen rom for skjønnsutøvelse i slike situasjoner. Dette kan igjen føre til flere positive og negative konsekvenser. På den ene siden kan dette være almen- og individualpreventivt, ved at mennesker kanskje opplever det som en straff å bli bortvist fra sentrum, slik at de må avslutte kvelden. Det blir nok også sett på som en straff å måtte sove ut alkoholrusen i arresten. Ved en bortvisning eller innsettelse i arrest, er det viktig at personer får vite hvorfor politiet reagerer slik de gjør. Dette må bli forklart til personen. Det kan også føre til at mennesker drikker mindre alkohol når de skal ut i helgene, som igjen fører til mindre vold. På den andre siden kan slike tiltak svekke befolkningens tillit til politiet, ved at politiet ikke har mulighet til å utvise skjønn. Det er også et aspekt at befolkningen kan føle seg urettferdig behandlet, ved at denne nulltoleransen kun gjelder på bestemte steder og for lovbrudd begått i alkoholpåvirket tilstand. Dette fører til forskjellsbehandling, som er et brudd på likhetsprinsippet, som politiet er lovpålagt å følge.

3.5.3 Stockholm förebygger alkohol- och drogproblem (STAD), eller en variasjon?

STAD startet i Stockholm på 1990-tallet, og var et prosjekt som skulle forebygge alkoholrelatert vold ved utesteder, nattklubber og restauranter, samt servering av alkohol til mindreårige og oversjenking (Trolldal, Brännström, Paschall, Kvillemo, & Leifman, 2012). STAD består av flere ulike metoder for å forebygge alkoholrelatert vold. Samrbeidsparterne i STAD består av restaurant- og nattklubbeiere, dørvakter og øvrig personell som blir veiledet i blant annet alkoholloven, de medisinske effektene ved alkohol og hvordan beruselsen fremkommer. De arbeider også med kommunen og politiet i byen, for å skape et samarbeid på tvers av etatene som er berørt av alkoholrelatert vold (Trolldal, Brännström, Paschall, Kvillemo, & Leifman, 2012). Prosjektet har hatt stor suksess i Stockholm, og det er implementert variasjoner i flere

byer i Norge, for eksempel med Sammen lager vi et tryggere uteliv (SALUTT) i Oslo og Trivelig Uteliv i Romerike.

I STAD arbeides det mot overskjenking og skjenking til mindreårige personer. Satt på spissen blir overstadige berusede nektet servering og bedt om å forlate utestedet. Dette vil igjen føre til færre alkoholberusede personer inne på utestedene, som kan føre til mindre vold i sentrum. Det er tydelige funn fra STAD-prosjektet i Stockholm at volden også har sunket i området rundt utestedene som er med i prosjektet (Graham & Homel, 2008).

3.6 Forflytning

Situasjonell kriminalitetsforebygging er kritisert for å se på situasjonen kriminalitet foregår i, og ikke de bakenforliggende årsakene til kriminaliteten. På bakgrunn av dette kan det tenkes at kriminaliteten da vil forflytte seg til steder, eller objekter der det ikke er satt inn situasjonelle tiltak (Myhre Lie, 2011). Forskning indikerer at forflytning oftest skjer der det er brukt situasjonelle tiltak rettet mot hot spot policing, men at det ikke er absolutt at forflytning vil skje (Guerette, 2009). Guerette (2009) stadfester at gjerningspersoner som begår lovbrudd som er lite planlagte og spontane sjeldnere er gjenstand for forflytning enn for eksempel "karrierekriminelle".

Det er i hovedsak fem måter forflytning kan skje på:

1. **Geografisk** – kriminaliteten forflytter seg fra et geografisk sted til ett annet.
2. **Temporært** – forflytning i tid. Dette kan blant annet være årstider og tid på døgnet.
3. **Mål** – gjerningspersonen forandrer sitt mål for lovbruddene.
4. **Taktisk** – gjerningspersonen forandrer metoden for hvordan de begår lovbrudd.
5. **Kriminalitetstype** – gjerningspersonen begår annen type kriminalitet enn tidligere.

(Guerette, 2009).

I forhold til utelivsvold er dette kriminalitet som kanskje sjeldnere har en kompleks konflikt bak seg. Det er indikasjoner i studiene til Graham og Wells (2001) som tyder på at en overvekt av personer som er innblandet i utelivsvold er ute for å "se etter

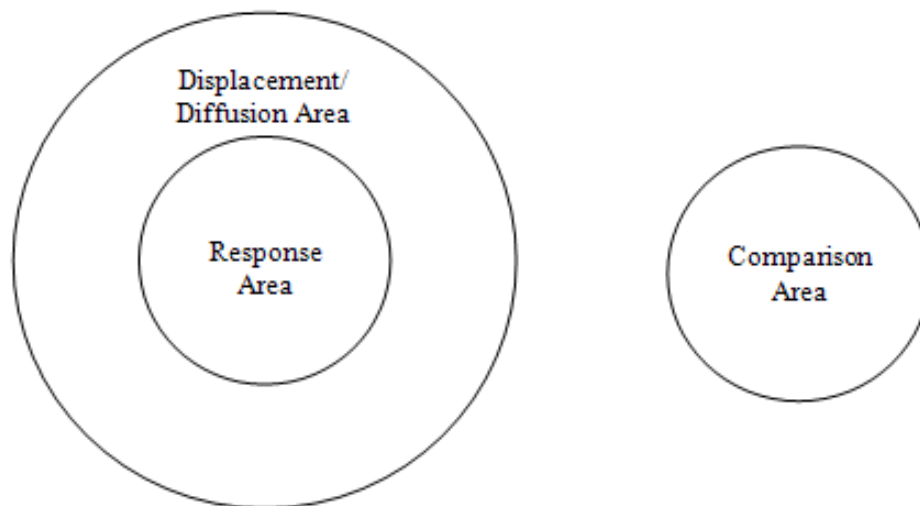
bråk”. Dette gjør kanskje hendelsene mer spontane og lite gjennomtenkte. Det kan derfor tenkes at denne typen kriminaliteten har mindre risiko for forflytning enn andre kriminalitetstyper (Guerette, 2009). Det kan tenkes at forskjellige geografiske lokasjoner har forskjellige utfordringer i forhold til forflytning. Det kan kanskje være at for eksempel et sted som Lillestrøm, som har en sentrumskjerne hvor de fleste utestedene er sentralisert rundt en til to gater, kan ha mindre problemer med forflytning enn Oslo, hvor utestedene er spredt i byen. Der utestedene er få og sentralisert i ett område er kanskje ikke en geografisk forflytning en utfordring, da det ikke er andre utesteder å forflytte seg til, om det er satt inn situasjonelle tiltak rundt alle utestedene.

Guerette (2009), hevder at kriminalitet kan være disponert for forflytning om gjerningspersonen ser at en kost-nytte analyse av utfallet er tilfredsstillende i et annet område mot andre offer, eller ved å begå andre typer lovbrudd. Da utelivsvold kanskje er mer spontant enn annen type kriminalitet (Graham & Wells, 2001), kan det tenkes at gjerningspersonene ikke foretar seg denne kost-nytte analysen av lovbruddene, og at forflytning er mindre sannsynlig.

I sammenheng med at det blir utarbeidet en analyse i POP-prosjektet er det viktig at det også blir analysert og kalkulert med forflytning (Guerette, 2009). Ved en analyse som er lite utarbeidet, og situasjonelle tiltak som tilfeldig er satt inn i problemområdet, kan forflytning være et problem som dukker opp. Derfor er det viktig å minimalisere muligheten for forflytning i et problemområde. Dette kan gjøres ved å analysere gjerningspersonene, den geografiske plasseringen og offeret (Guerette, 2009). I og med at gjerningspersonene som begår utelivsvold kanskje er spontane (Graham & Wells, 2001), kan det være vanskelig å analysere gjerningspersonene, da dette kan føre til tilfeldige ”profiler” av hvem som utøver denne type lovbrudd. Dette fører oss over på å analysere offeret. Selv om gjerningspersonene handler spontant i en slik situasjon, kan det tenkes at offeret også er tilfeldig, noe som fører med seg utfordringer i å analysere hvem som er utsatt for denne type lovbrudd. Det er derfor viktig å fokusere på å analysere den geografiske plasseringen av lovbruddene. Dette kan gjøres ved en grundig analyse i for-, under- og i etterkant av de implementerte tiltakene. Det er også viktig å se på

kontrollområder for å analysere om det er forandringer i kriminaliteten i disse, før, under og etter de situasjonelle tiltakene er implementert.

Figuren under beskriver hvordan den geografiske forflytningen kan kartlegges. Med ett område hvor de situasjonelle tiltakene er satt inn, ett område hvor det kan være gjenstand for forflytning til, og et kontrollområde.

(Guerette, 2009).

4 Avslutning

Denne oppgaven har drøftet følgende problemstilling: Hvilke forebyggende metoder kan politiet benytte seg av for å forebygge utelivsvold? Etter gjeldene lover og forskrifter er politiet lovpålagt å bedrive forebyggende arbeid. Utelivsvold er et vedvarende problem som det arbeides med i mange politidistrikter, men som det trengs mer fokus på. Oppgaven har konkludert at det er en indirekte link mellom alkoholberuselse og vold, og det er nettopp på dette punktet tiltakene må rettes inn.

POP er bitt diskutert fordi det er et godt verktøy for å effektivisere og systematisere politiets ressurser. Analyseverktøyet KATE kan brukes for å kartlegge at utelivsvold er et reelt problem det må arbeides med. Ut fra denne analysen springer situasjonelle tiltak opp mot problemet ut.

Situasjonell kriminalitetsforebygging ser på situasjoner som er potensielle for utelivsvold, og skal forsøke å manipulere disse. Det er en økonomisk og effektiv løsning for politiet. De situasjonelle tiltakene som er drøftet i denne oppgaven er hot spots policing, bortvising og nulltoleranse, samt STAD.

Hot spot policing er en strategi som effektiviserer politiets patruljering. Problemområdet blir kartlagt i POP analysen, slik at politiet kan sette inn patruljer på riktig sted til riktig tid. Dette kan føre til uro blant potensielle gjerningspersoner, men det kan også føre til økt trygghet blant befolkningen, som har sett på området som et problem. Det kan også føre til økt risiko for gjerningspersoner, og økt anstrengelse, som kan lede ut i at gjerningspersoner avstår fra å begå lovbrudd.

Bortvisning og nulltoleranse er diskutert opp mot at det er ønskelig at overstadig berusede personer fjernes fra sentrum. Dette kan linkes opp mot korrelasjonen mellom beruselsesgrad og voldsrisiko. Ved nulltoleranse har politiet liten eller ingen adgang til å utvise skjønn, og slår derfor hardt ned på alle lovbrudd, som er forårsaket i alkoholberuset tilstand.

STAD arbeider også opp mot berusede personer i bybildet. Det arbeides her mer rettet mot utestedene og overskjenking. Dette er et tiltak som er bygd opp rundt samarbeid mellom kommune, skjenkekontrollører, utesteder og politiet. Samarbeid med andre aktører er ikke drøftet i stor grad, men det var naturlig å nevne tiltaket uten å gå i dybden.

Disse tiltakene kan alle være gjenstand for forflytningsproblematikk. Det vil si at når et situasjonelt tiltak settes inn i et område forflyttes kriminaliteten til et annet område, hvor slike tiltak ikke er satt inn. Det er den geografiske forflytningen som kan være naturlig i denne situasjonen, da det mest sannsynlig er snakk om gjerningspersoner som ikke har planlagt sine handlinger. Det er imidlertid viktig at forflytningen blir sett på som et reelt resultat av de situasjonelle tiltakene, under utarbeidelsen av POP-analysen og at dette blir innkalkulert med slik at dette ikke kommer som en overraskelse.

Litteraturliste

Aadland, E. (2010). "Og eg ser på deg..." *Vitenskapsteori i helse- og sosialfag* (2. utg.). Oslo: Universitetsforlaget .

Block, R. L., & Block, C. R. (1995). Space, place and crime: Hot spot areas and hot places of liquor-related crime. *Crime and place* , ss. 145-183.

Bolstad, E. (2013, januar 5). *Romerikes Blad*. Hentet januar 16, 2013 fra www.rb.no

Center for Problem-Oriented Policing. (u.d.). Hentet Mars 26, 2013 fra Center for Problem-Oriented Policing: www.popcenter.org

Centrum for psykiatriforskning Stockholm. (u.d.). *STAD*. Hentet Mars 25, 2013 fra STAD - Stockholm forebygger alkohol och drog problem: www.stad.org

Clarke, R. (1997). *Situational Crime Prevention, Successful Case Studies*. New York: Harrow & Heston.

Drægni, I., & Hansen, A. (2012, mars 12). *Drammens Tidene* . Hentet mai 2, 2013 fra Politiet vil stoppe utelivsvold med skjenkekutt: www.dt.no

Edvinsen, K. (2009). *Ordenstjeneste* . Høvik: Forlaget Vett & Viten .

Enger, A., Jakobsen , E. W., & Melbye, C. S. (2011). *Utredning mellom sammenheng mellom sjenketider og vold*. NHO Reiseliv. Oslo: Menon Business Economics.

Finstad, L. (2003). *Politiblikket*. Oslo: Pax Forlag.

Graham, K., & Wells, S. (2001). Aggression among young adults in the social context of the bar. *Addiction Research & Theory* , 9 (3), 193-219.

Guerette, R. T. (2009). *Analyzing Crime Displacement and Diffusion*. Community Oriented Policing Service , U.S Department of justice . Center for Problem-Oriented Policing .

Horverak, Ø., & Bye, E. K. (2007). *Det Norske drikkemønsteret, en studie basert på intervjudata fra 1973-2004*. Statens institutt for rusmiddelforskning. Oslo: SIRUS.

Johannessen, A., Tufte, P. A., & Christoffersen, L. (2010). *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode* (4. utg.). Oslo: Abstrakt forlag.

Jonassen, A. (2012, desember 11). *Slosskjempene borte fra problemområdene* . Hentet mai 2, 2013 fra Aftenposten: www.aftenposten.no

Justis- og politidepartementet. (2009). *Regjeringens strategi for forebygging, fellesskap-trygghet-utjevning*. Justis-og politidepartementet. Departementene.

Kippe, H., & Seiersten, A. (2004). *Alminnelig Strafferett, med innføring i spesiell strafferett* (2. utg.). Nesbru: Vett & Viten.

Mazerolle, L. (2001, Juni). Policing in the 21st century: What works and what doesn't. *Australian Institute of Criminology*.

Myhre Lie, E. (2011). *I forkant kriminalitetsforebyggende politiarbeid*. Oslo: Gyldendal akademisk.

(1995). Politiloven. I *Norges Lov* (ss. 1756-1764). Oslo: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke.

Rossow, I., & Norström, T. (2011). Mindre vold med kortere sjenketid. *Tidskrift for norsk psykologforening* (48), 1211-1212.

Søk & Skriv. (2013, februar 5). *Kvalitative vurderinger*. Hentet mars 28, 2013 fra Søk & Skriv: www.sokogskriv.no

Sherman, L. (1996). Policing for crime prevention. I L. Sherman, D. Gottsfred, D.

Mackenzie, J. Eck, P. Reuter, & S. Bushway, *Preventing Crime: What works, what doesn't, what's promising*. USA: National Institute of Justice.

Sweeney, J., & Payne, J. (2011). *Alcohol and disorderly conduct on Friday and Saturday night: Findings from the DUMA program*. Australian Institute of Criminology. DUMA quarterly report.

Trolldal, B., Brännström, L., Paschall, M., Kvillemo, P., & Leifman, H. (2012). *Ansvarsfull alkoholserving - effekter på valdsbrottsligheten i landets kommuner*. Stad. Stockholm: Stad.

Ullensaker kommune. (2013, januar 16). *Ullensaker kommune*. Hentet fra www.ullensaker.kommune.no

Wikipedia. (2013, Mars 20). *Wikipedia*. Hentet Mars 24, 2013 fra Wikipedia: www.en.wikipedia.org/wiki/routine_activity_theory

Selvvalgt pensum:

Graham, K., & Homel, R. (2008). *Raising the Bar - preventing aggression in and around bars, pubs and clubs* (1. utgave. utg.). Devon, Storbritania: Willian publishing. (286 sider)